

лює процес юридичного повернення батьківських володінь, у тому числі й Острога, князю *В.-К. Острозькому*. Серед записів М. знаходиться поки що єдина виявлена українськомовна копія надання Острогу 7 червня 1585 року магдебурзького права. Низка документів, зокрема підтвердження 1635 р. королем Владиславом права на безмитну торгівлю острозьким міщанам на території всієї Речі Посполитої, свідчать про важливе торговельне значення Острога.

Вміщує М. і фактичний матеріал до біографії осіб, що були безпосередньо пов'язані з ОА: *Є. Плетенецького, І. Княгиницького, П. Сагайдачного* та інших. Інформацію М. досить широко використовували у своїх працях, присвячених Острогу, академії та князям *Острозьким, М. Грушевський, Ю. Вольфф, М. Ковальський, П. Кулаковський*. Попри це, книги М. переховують у собі багато невідомих даних і фактів з окресленої проблематики, здатних скоригувати інтерпретацію історії ОА.

Найважливіші публікації документів Метрики Руської: Акты относящиеся к истории Южной и Западной России. – С.-Петербург, 1863. – Т. 1. – С. 169-196; Архив Юго-Западной России. – Київ, 1907. – Ч. 8. – Т. 5. – С. 182-453; Записки НТШ. – Львів, 1899. – Т. 31-32. – С. 1-30; Чтения в Историческом обществе Нестора летописца. – Київ, 1900. – Кн. 14. – Вып. 2. – Отд. 3. – С. 84-192.

Описи: Пташицкий С. Описание книг и актов Литовской метрики. – С.-Петербург, 1887.

Література: Кеннеді Грімстед П. Руська метрика: книги польської коронної канцелярії для українських земель (1569-1673) // УІЖ. – 1989. – № 5. – С. 52-62; Ковальський Н. П. Источниковедение социально-экономической истории Украины (16 – перв. пол. 17 в.): Акты о городах. – Днепропетровск, 1983. – С. 9-31, 67-69; Кулаковський П. М. Канцелярія Руської (Волинської) метрики 1569-1673 рр. Студія з історії українського регіоналізму в Речі Посполитій. – Острого – Львів, 2002; Його ж. Руська (Волинська) Метрика (1569-1673 рр.) як джерело до історії Київського та Брацлавського воєводств. Автореф. дис... канд. іст. наук. – Дніпропетровськ, 1992; Його ж. Руська (Волинська) метрика: назва, склад, характер //

Вісник Дніпропетровського держ. ун-ту. – Дніпропетровськ, 1996. – Історія та археологія. – Вип. 1. – С. 58-71; Його ж. Уродженець Острога Стефан Казимир Ганкевич // Матеріали V наук.-краєз. конф. “Остріг на порозі 900-річчя”. – Острого, 1994. – С. 67-69; Kennedy Grimsted P. A Missing volume of the Ruthenian Metrica: Crown Chancery Documents for Ukrainian Lands, 1609-1612, from the Kyrnik Library of the Polish Academy of Sciences // Harvard Ukrainian Studies. – 1987. – Vol. 11. – № 3/4. – P. 487-520; Kennedy Grimsted P. The Ruthenian (Volhynian) Metrica: Polish Crown Chancery Records for Ukrainian Lands // Harvard Ukrainian Studies. – 1990. – Vol. 14. – № 1/2. – P. 7-83.

*Петро Кулаковський,
Олександр Скрипнюк*

Мечеть мусульманська (татарська) в Острозі

Час появи та зникнення М. невідомий. Знаходилася по вулиці Татарській на Зарванському передмісті та належала осілим в Острозі татарам. За *С. Кардашевичем*, князь К. І. Острозький, перемігши татар у 1508 р. під Слуцьком та в 1512 р. під Вишнівцем, осадив полонених в Острозі на Зарванському передмісті. У 1565 р. папський нунцій Фульвіуш Руджієрі в реляції зазначав: “У місті, названому Острого, є татарська мечеть для татар, поселень яких немало на Волині і в Литві”. Про мечеть згадує і *Симон Пекалід* у своєму творі “Про Острозьку війну під П'яткою проти низових”. В *акті поділу володінь К.-В. Острозького* між його синами у 1603 р. на Зарванському передмісті згадується “мечеть татарська” та “Волька піп”, можливо, священнослужитель М. Про мечеть на Татарській вулиці говориться також при описі Острога в інвентарі ординацької частини міста та Острозької волості 1621 року. За *С. Кардашевичем*, польський король М. Вишневецький привілеєм від 9 листопада 1669 року підтвердив острозькому муллі й

іншим острозьким татарам певні шляхетські права. Ймовірно, М. припинила своє існування у другій половині XVII ст., бо інвентар ординацької частини Острога від 1708 р. про неї вже не згадує. Зовнішній вигляд споруди невідомий.

Джерела: Акты издаваемые Виленскою комиссиею для разбора древних актов. – Вильно, 1906. – Т. 31: Акты о литовских татарах. – С. XIX; про вигляд татарських мечетей див. тут само с. XXV-XXVI; Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. / Упоряд. В. Атаманенко. – Київ – Острог – Нью-Йорк, 2004. – С. 77, 300; Пекалід С. Про Острозьку війну під П'яткою проти низових // Українська поезія XVI ст. – Київ, 1987. – Кн. 1; Osiadłość miasta Ostroga anno 1708 / Wyd. J. Nowicki // Rocznik Wołyński. – Równe, 1938. – Т. 7. – S. 190-191; Relacje nuncjusów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690 / Wyd. E. Rykaczewski. – Berlin, Poznań, 1864. – Т. 1. – S. 161.

Література: Вихованець Т. Острозькі храми XVI – середини XVII ст. // Наукові записки. Серія “Історичні науки”. – Острог, 2008. – Вип. 13. – С. 196-197; Заяць А. Економічний розвиток Острога в XVI – першій половині XVII ст. // Острозька давнина: Дослідження і матеріали / Відп. редактор І. З. Мицько. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 34; Ульяновський В. Відоме і невідоме з біографії та діяльності князя К. І. Острозького // Острозька давнина: Дослідження і матеріали / Відп. редактор І. З. Мицько. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 26; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 120-122; Krawiec L. Zarys dziejów ludności tatarskiej w Rzeczypospolitej Polskiej // Tatarzy w Polsce. – Wilno, 1936. – № 19. – S. 9; Kryczyński S. Tatarzy litewscy // Rocznik tatarski. – Warszawa, 1938. – Т. 3. – S. 18, 26, 185.

Тарас Вихованець

Михайлович Тимофій (* ? – † ?)

Автор алфавітно-предметного покажчика до Нового Завіту “*Книжка собраніе вещей нужнійших...*”, яка була надрукована в Острозі у 1580 році. Про М. збереглося небагато відомостей. У заяві друкаря Івана Федорова, яку він дав 5 березня 1578 року в Луцькому гродському уряді, надавалося право М., слугі королівського писаря Михайла Гарабурди, стягнути борг із міщанина Якова Максимовича у Вільно. При цьому І. Федоров іменував М. своїм приятелем. Цей документ дає нам право припустити, що оскільки М. знаходився з І. Федоровим у довірливих, дружніх стосунках, то можливо, що саме друкар запропонував взяти йому участь у редагуванні *Острозької Біблії*. Важливою є й вказівка на те, що М. був слугою М. Гарабурди. Останній, як відомо, був причетний до виходу *Острозької Біблії*, оскільки на прохання князя В.-К. Острозького привіз із Москви примірник *Геннадієвої Біблії*. Є. Немировський ототожнював М. з Тимофієм Анничем, “дяком школи руської острозької”, який 16 травня 1584 року разом із дерманським боярином Федором Наумовичем Гарабурдою купив і подарував *Дерманському монастиреві* Четвероевангеліє. Зберігся примірник “*Книги про постнічество*” Василя Великого, виданий в Острозі в 1594 р., де є напис півуставом “Тимофей Михайлович священник полоцкий”. Якщо ця книга справді належала авторові покажчика до Нового Завіту, то є підстави вважати, що він був священником у Полоцьку. На початку XVII ст. у Львові був священником якийсь Тимофій, також бібліофіл (червоним чорнилом наносив екслібрис на свої книжки).

Література: Кралюк П. М., Торкомяк Р., Пасічник І. Д. Острозька Біблія в контексті української та європейської культур. – Острог, 2006;